

LA FUNDACIÓ MONCELIMAR

Francesca Niubó Prats, Martí Pujol Forn, Maria Rosa Buhigas Cardó

Museu Cusí de Farmàcia. Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya

Resum

Don Joaquim Cusí, juntament amb el Dr. Torrubia metge del Masnou, i el jutge Sr. Pere Grau van crear una fundació per a nens i nenes orfes al terme municipal de Montgat. Volien educar els infants seguint les idees de Ferrer i Guàrdia. Malauradament, la guerra civil va acabar amb aquesta institució.

Resumen

Don Joaquín Cusí, junto con el Dr. Torrubia médico del Masnou, y el juez Sr. Pedro Grau crearon una fundación para niños y niñas huérfanos en el término municipal de Montgat. Querían educar a los niños siguiendo las ideas de Ferrer y Guàrdia. Desgraciadamente, la guerra civil acabó con esta institución.

Abstract

Don Joaquim Cusí, together with Dr. Torrubia, doctor at Masnou, and the Judge Mr. Pedro Grau built a foundation for orphan children in Montgat. The goal was educate kids following the ideas of Ferrer y Guàrdia. Unfortunately, civil war finished with this institution.

El Sr. Joaquim Cusí i Furtunet, farmacèutic, va ser el fundador dels Laboratoris del Nord d'Espanya, especialitzat en productes oftalmològics. A part de les activitats empresarials, li agradava col·leccionar objectes antics, llibres i instruments relacionats amb la medicina, la farmàcia i l'òptica, entre d'altres. Va ser el creador del Museu Cusí que té com a nucli central la Farmàcia Monàstica de Santa Maria la Real de Nàjera. Va ser

també un gran mecenes; va cedir a la ciutat de Figueres uns terrenys a sota el castell, l'anomenat Parc del bosc, perquè els figuerencs poguessin gaudir del lleure en plena natura, també va ajudar en els seus inicis al que seria famós pintor Salvador Dalí.

Una altra obra de mecenatge de Don Joaquim va ser la fundació Moncelimar. Al 1933, durant l'època de la segona República, preocupat per la qüestió social, juntament amb el metge del Masnou, el Dr. Josep Torrubia, que era secretari del PSUC i antic deixeble de Ferrer i Guàrdia-pedagog i lliure pensador fundador de l'Escola Moderna al 1901- i el Sr. Pere Grau, jutge Municipal i industrial de la vila, van crear una fundació per a nens orfes, anomenada inicialment "Mon mar i cel", nom que posteriorment es va canviar pel de Moncelimar. L'escola havia de funcionar sota la supervisió d'un patronat del qual formarien part els tres impulsors.

El Sr. Cusí va comprar una finca agrícola de 9 ha anomenada "Ca l'Antonet" al poble de Montgat, tocant amb el Masnou. Hi havia tres edificis, un mas, uns estables i van construir-hi una escola amb capacitat per a 18 nens i nenes.

Per accedir a la fundació els nens i nenes havien de tenir 8-9 anys, i complir uns determinats requisits que s'indicaven en els anuncis que van sortir a la premsa, i que el mateix Sr. Cusí va enviar a ajuntaments de diferents poblacions, principalment de l'Empordà.

A diversos diaris de la província de Girona, el comissari va fer publicar l'anunci de premsa que deia textualment: "El benemèrit filantrop empordanès Sr. Joaquim Cusí, ha iniciat les tasques necessàries per instaurar, en el terme municipal del Masnou (Barcelona), una fundació de caràcter educatiu, amb l'objecte de recollir un nombre determinat de nens i nenes de 8-9 anys d'edat, físicament perfectes i intel·lectualment normals, els quals seran tractats a base dels sistemes de la més moderna pedagogia, per fer d'aquests nens éssers capacitats i selectes.

A més de les circumstàncies esmentades, és condició essencial per poder ingressar en aquesta Fundació, que els nens que s'acullin siguin orfes de pare i mare, amb l'objecte que puguin romandre-hi amb perfecta independència fins a la majoria d'edat".

El Comissari o l'alcalde signant de la nota, indicava als lectors que si coneixien algun cas que reunís les condicions l'informessin per donar-ne compte al Patronat de la Fundació.

La institució va funcionar del 1934 fins al 1940, va acollir 11 orfes (7 nens i 4 nenes), que vivien amb un matrimoni de cognom Forteza, a qui deien els "padrins", i la seva serventa. Primer de tot es van fer gestions amb l'Hospici, perquè alguns nens i nenes passessin a la fundació, però va ser impossible treure d'allà cap criatura, ja que les monges no permetien que els nens anessin a una escola laica i va ser llavors quan es van dirigir per escrit als alcaldes. El primer nen va arribar el 3 de juliol de 1934, tenia dotze anys i procedia de Roses; el segon era de Pineda i només tenia 9 anys.

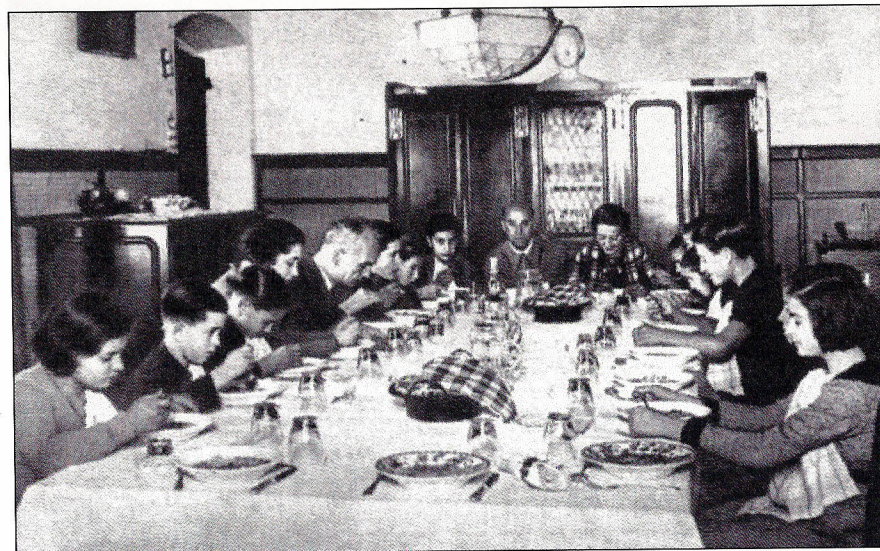

Vista d'una part de l'hort, la casa de pagès, els estables i l'escola.
Mundo gráfico. Biblioteca Nacional d'Espanya.

El funcionament de la institució era el següent: al matí, després de passar per les dutxes i lavabo per rentar-se, els nens anaven a tenir cura dels camps i els animals (vaques i porcs) i les nenes es quedaven arreglant la casa i repassant la roba. A la tarda, després de dinar, anaven a les classes,

que eren mixtes. Els diumenges i festius podien sortir, anar a Barcelona a veure espectacles, concerts o partits de futbol. Tots tenien la seva llibreta d'estalvis a la que Don Joaquim aportava uns diners de tant en tant. El Sr. Cusí es feia càrrec de totes les despeses. Ell mateix i la seva filla feien classes de francès els dilluns i els dijous, i els dimarts i els divendres els nens i nenes tenien classe de música. A mig matí feien una hora de descans, i a dos quarts de dues dinaven, en una taula gran en la qual cabien els nens, els padrins i algun convidat que hi pogués haver. Durant l'agost de 1934 van rebre la visita del Conseller de Governació, el qual va fer un gran elogi de la institució i va informar a la premsa que la Fundació volia ampliar el seu radi d'acció, per la qual cosa havia adquirit uns terrenys a Lleida. Aquesta notícia no s'ha pogut corroborar.

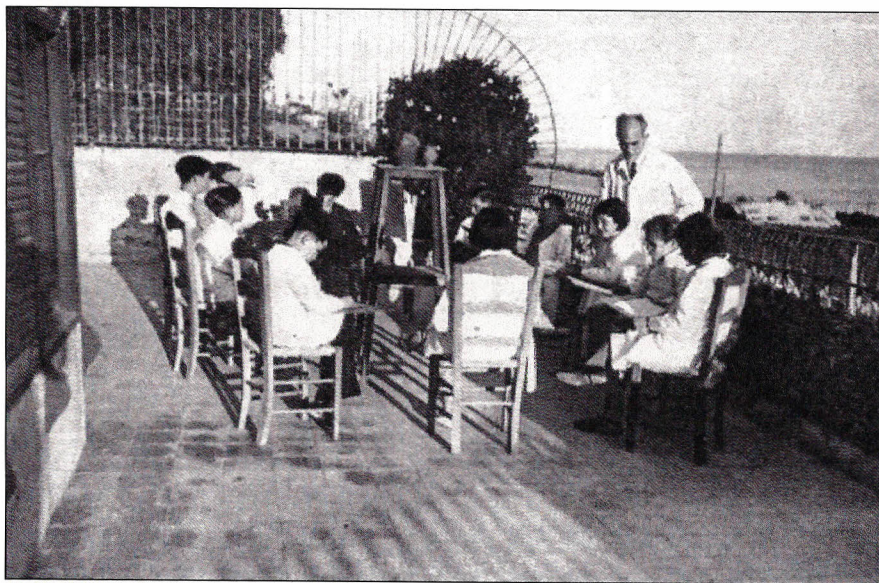
En els estatuts de la Fundació hi havia inclòs un paràgraf que deia que els nens que ingressaven en la institució es convertien en copropietaris de la finca. El Sr. Cusí els feia de dues a tres visites al dia, eren els seus nens, i ells li corresponien amb el seu afecte; cada dissabte menjava amb ells, era un menjar alegre i ple de bon humor. La idea era que quan fossin grans podrien quedar-se a la finca, i si els venia de gust, podrien casar-se i continuar allà mateix amb l'obra, essent padrins de nous nens.

Menjador de la institució. Mundo Gráfico. Biblioteca Nacional d'Espanya.

L'educació era laica i racionalista, basada en l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia, que proclamava que els nens i nenes havien de tenir llibertat, estar a l'aire lliure, realitzar exercicis i jocs, i aprendre higiene personal i social sense premis ni càstigs. Don Joaquim creia fermament en la importància de l'educació i formació de les persones i el seu contacte amb la natura, per arribar a aconseguir una transformació de la societat.

En unes cartes que va sostenir amb un amic seu, li manifestava que els nens eren sans i alegres i li donaven moltes satisfaccions. El seu propòsit era dedicar tots els seus estalvis a la institució fent noves edificacions per poder acollir més nens, però la guerra va arruïnar totes les seves intencions.

Classes de dibuix a l'aire lliure. Mundo gráfico. Biblioteca Nacional d'Espanya.

Després de la Guerra Civil, la institució es va dissoldre i no se sap què va passar amb els nens i nenes que hi residien, però probablement els van traslladar a algun orfenat del règim franquista.

Aquesta fundació benèfica totalment altruista va ser utilitzada en contra dels tres promotors en els informes escrits pels caps de la Falange

un cop acabada la guerra civil. En l'Arxiu Municipal del Masnou es conserven còpies d'informes d'una declaració del Cap local de la F.E.T. i de las J.O.N.S del 4 de gener de 1940, i una declaració d'un empleat (Teodoro Martín Velasco) al Secretari de la Policia local del Masnou. En els informes sobre Don Joaquim es diu que tenia una amistat amb el metge Torrubia i el comerciant Pere Grau, persones considerades extremadament perilloses, que va culminar amb la fundació d'una institució laica basada en les idees racionalistes de Ferrer i Guàrdia, en la qual nens i nenes vivien junts, idea totalment contrària al nou règim establert.

El 2 de desembre de 1941 la *Gaceta de Madrid* va publicar una ordre, en la qual es deia que la Junta Provincial de Beneficència de Barcelona havia traslladat al Ministeri una petició de la Delegació Provincial d'Auxili Social, perquè li cedissin els edificis i els terrenys de la Fundació Moncelimar. El Ministeri després d'estudiar la petició, va confirmar que legalment existia la Fundació i que els béns que tenia estaven fora del patrimoni del fundador, a causa que a partir de l'escriptura pública va quedar la finca com a plena propietat de la Fundació amb absoluta independència de la personalitat del cedent; i a més a més els informes adjunts sobre el Sr Joaquim Cusí i altres membres del Patronat assenyalaven clarament que eren totalment contraris al règim del nou estat. El Ministeri va resoldre, doncs, que la Fundació era de caràcter benèfic i va establir un nou Patronat per a aquesta, constituït per cinc membres, dels quals tres serien de la Delegació Provincial de l'Auxili Social de Barcelona, un de l'Ajuntament de Montgat i el cinquè seria el secretari de la Junta Provincial de Beneficència de Barcelona. El 1950 es publicà una altra ordre ministerial per la qual s'autoritzava al Patronat de la Fundació per cedir per cinc anys la finca i terrenys a l'Auxilio Social, que havia instal·lat una llar infantil (la núm.1) a Montgat, a la Torre Balari i volien els terrenys de Moncelimar, per fer la "Escuela Experimental Agrícola de Aprendices de Campo Eduardo Baeza".

Actualment, la Fundació Montcelimar pertany a la Universitat de Barcelona, la seva finalitat principal és la projecció educativa i la recerca científica a les quals dedica els fons propis de naturalesa bàsicament financera i de l'arrendament de terrenys al terme municipal de Montgat, principal actiu de la Fundació.

BIBLIOGRAFIA

- ASENSIO CARDELL, R. *Recordant Joaquim Cusi i Furtunet*. Gent del Masnou, 3ª época (249). El Masnou (2008). p. 20-21.
- AYMAMÍ SERRA, J. En Montgat existe una colonia de huérfanos que son propietarios de la finca donde viven. Allí trabajan y se educan y podrán vivir allí hasta después de casarse. *Mundo Gráfico*. Madrid: 1289 (15 de julio de 1936. Año XXVI), (1936) p. 6-8.
- BORJA SOLE, M. DE. *El juego como actividad educativa. Instruir deleitando*. Barcelona: Ed. Universitat de Barcelona (1984). p. 33-34.
- FUNDACIÓ MONTCELIMAR Barcelona: Universitat de Barcelona, 2016. <<http://www.ub.edu/fundacio/montcelimar/montcelimar.html>>[consulta 10/09/2016]
- GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA. Barcelona: Enciclopèdia Catalana SLU, 2013, amb actualitzacions successives <<http://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0026770.xml>> [consulta 13/09/2016].
- ARXIU MUNICIPAL DEL MASNOU *Informes de Joaquín Cusi. Firmado el Jefe local de Falange y el Delegado de Investigación, Masnou enero 1940; Declaració de Teodoro Martín Velasco davant el Secretario de la Policia de El Masnou. 17 de septiembre de 1939* [Caixes 205, 228 y 766].
- ANÒNIM. El XII aniversario de la fundación de la Obra "Auxilio Social" (1948). *La Vanguardia Española* (29 octubre 1948). p. 7.
- ANÒNIM. Disposiciones oficiales de interés para Cataluña. *La Vanguardia española* (30 juny 1950). p. 3.
- ANÒNIM. *Luz Diario de la República* (16 agost 1934) Madrid. Any III (815) p.8.
- Espanya. Orden de 2 de diciembre de 1941 por la que se declara firme y definitiva la de 28 de junio de 1934 por la que la Generalidad de Cataluña clasificó como benefico-docente la Fundación "Montcelimar" en Montgat (Barcelona) y nombrando su Patronato. *Gaceta de Madrid*. 29 de diciembre de 1941 (363) p.10170-10171.
- Espanya. Orden del 11 de mayo de 1950 por la que se autoriza al Patronato de la Fundación "Moncelimar" de Montgat (Barcelona), para que contrate con la Delegación Nacional de Auxilio Social la cesión y terrenos de la finca de su propiedad en orden al cumplimiento de los fines fundacionales. *Boletín Oficial del Estado*, 29 de junio de 1950, núm. 180, p. 2855.